

Володимир ОМЕЛЬЧУК

**НОВЕ ВИДАННЯ З ІСТОРІЇ
СТАНОВЛЕННЯ КОДИКОГРАФІЇ
ТА БІБЛІОГРАФІЇ
СТАРОДРУКІВ УКРАЇНИ**

Міщук С. М. Збирання та наукове описування рукописно-книжкової спадщини України (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.) / Відп. ред. Л. А. Дубровіна. – К., 2009. – 380 с. + іл.

Однією зі складових духовної скарбниці народу можна вважати рукописну та книжкову спадщину України. Саме вона, як свідок історичного досвіду, відбиває рівень інтелектуаль-

них надбань нашого народу. Сучасна кодикологія та бібліографознавство звертають увагу на практичну стадію зародження цих дисциплін та формування теоретичних засад національної камеральної школи джерел рукописно-книжкового походження не лише з метою вивчення витоків цих наук, а й для визначення ролі окремих учених у збереженні та залученні до наукового обігу національних культурних цінностей, формуванні наукових книгознавчих шкіл в Україні.

Монографія С. М. Міщука – перше в українській історіографії комплексне дослідження з історії формування, наукового описування та дослідження колекційних рукописних та книжкових фондів, що зберігалися у бібліотеках і музеях України в другій половині XIX – 30-х рр. XX ст.

У монографії здійснено ґрунтовний історіографічний аналіз проблеми, проаналізовано архівні матеріали, зібрана бібліографія наукових праць, простежено внесок значної кількості науковців у збирання, реєстрацію, залучення до наукового обігу рукописно-книжкової спадщини, що дозволило автору вперше в історичній науці об'єктивно й неупереджено розглянути зазначену проблему.

Монографія має достатньо чітку структуру, що дозволило автору з належною повнотою висвітлити весь комплекс поставлених завдань. Вона складається з передмови, одинадцяти розділів, висновків, бібліографії, списку скорочень та іменного покажчика.

Важливим аспектом праці С. М. Міщука є те, що в ній розкриті передумови та загальний контекст розвитку історико-книгознавчих, археографічних та бібліографічних досліджень у галузі збирання та на-

укового опису рукописних книг і стародруків на українських землях у другій половині XIX – 30-х рр. XX ст.

Автор дав загальну характеристику археографічних та бібліографічних досліджень і студій з історії друку на українських землях, розкрив роль громадських наукових об'єднань і товариств у збиранні, обліковуванні та описуванні книжкових старожитностей, показав місце археологічних з'їздів Російської імперії у вивченні рукописних та книжкових джерел, дослідив формування наукових центрів дослідження рукописно-книжкових пам'яток в Україні у 1920-х рр. (Всеукраїнська академія наук, Національна (Всенародна) бібліотека України, Український науковий інститут книгознавства).

У монографії С. Міщук показав роль Києва як наукового центру вивчення рукописно-книжкової спадщини України. Київську археографічно-книгознавчу школу репрезентовано, передусім, Університетом св. Володимира. Серед вихованців Університету слід виділити П. Попова. Першим теоретиком наукового опису рукописних книг став відомий літературознавець професор В. Перетц, який поширював свої джерелознавчо-книгознавчі погляди серед членів Семінарії російської філології, теоретично підготував таких дослідників книги, як В. Адріанова, О. Багрій, М. Гудзій, О. Грузинський, О. Назаревський, С. Маслов, І. Огієнко, С. Щеглова та ін. Він не лише створив методичну основу науково-джерелознавчого описування книжкової пам'ятки, а й продовжив розвиток своїх ідей в учнях. Автор наголошує на великому значенні колекційних фондів університету св. Володимира та археографічного і бібліографічного аспекту діяльності Київської духовної академії. Когорту церковних істориків книги репрезентують Ф. Титов, С. Голубєв, М. Петров, В. Березін, О. Лебедев, Г. Крижановський, А. Криловський, І. Малишевський.

Логічним продовженням дослідження проблеми є висвітлення розвитку історико-книгознавчих, джерелознавчих та бібліографічних студій у вищих навчальних закладах України – Харківському і Одеському університетах, Ніжинському Історико-філологічному інституті князя Безбородька, а також історико-філологічних товариств при них. У довіді наукового описування та вивчення рукописно-книжкової спадщини яскраво виділяються постаті харківських вчених М. Халанського і Є. Редіна, одеських – О. Ристенка і В. Мочульського, ніжинських – М. Лілеєва і В. Качановського,

Автор монографії досліджує розвиток історико-книгознавчих досліджень в різних регіонах України – на Чернігівщині, Волині, Поділлі, Полтаві, Катеринославі, розкриває творчий доробок І. Каманіна, Ю. Сіцінського, О. Фотинського, П. Абрамовича, В. Трипольського та ін.

Останній розділ праці присвячено аналізу розвитку колекціонування і наукового опису рукописних книг та стародруків у Західній

Україні, формуванню львівської книгознавчої школи, яку представляли Є. Сабов, А. Петров, О. Колесса, Я. Головацький, О. Барвінський, І. Шараневич, І. Франко, К. Студинський. На Буковині книгознавство розвиває О. Калужняцький. Автор зазначив, що фундаторами класичної археографо-бібліографічної школи в Західній Україні були видатні вчені – А. Петрушевич, І. Свенціцький, Ю. Яворський та І. Крип'якевич.

В останньому розділі у підбито підсумки дослідження. Автор узагальнює поданий у монографії матеріал і відзначає основні набутки археографічної та бібліографічної діяльності наукових центрів України у другій половині XIX – 30-х рр. XX ст. Попри великий обсяг проведеної роботи, дослідник закликає не ставити крапку у подальших студіях над проблемою, слушно вказуючи на перспективи у розробці цієї цікавої проблеми – розвиток історико-книгознавчих досліджень в Україні.

Автору монографії можна зробити й деякі зауваження. Так, для рукописної спадщини та стародруків коректніше використовувати термін “книга”, відповідно – “рукописно-книжкова культура”, прийняті ще нашими попередниками у 20-х роках XX ст. Сьогодні така думка переважає в українській історіографії, хоча у деяких дослідженнях й застосовується термін “книжка”. Щодо поняття “книжка”, то у бібліографії воно використовується для книжок нового часу і датується часом виходу “Енеїди” І. Котляревського, тобто нової української літератури. До речі, й сам автор неодноразово в тексті використовує термін “книга”.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що монографія написана на високому науковому рівні, відкриває новий напрям історико-книгознавчих, бібліографічних та кодикографічних досліджень, є вагомим внеском у розвиток кодикології, кодикографії, бібліографії, заповнює значну прогалину у дослідженні проблеми переходу від синкретичної стадії існування спеціальних історичних дисциплін до формування методологічних засад і виокремлення кожної як науки.

Володимир ОМЕЛЬЧУК

Нове видання з історії становлення кодикографії та бібліографії стародруків України

Розглядається монографічне видання, яке вперше комплексно представляє загальний стан колекційних рукописних та книжкових фондів бібліотек і музеїв в Україні в другій половині XIX – 30-х роках XX ст.; формування та діяльність наукових центрів з вивчення історії книги в Україні у період, коли археографічна діяльність досягла найвищого рівня свого розвитку.

Ключові слова: рукописно-книжкова спадщина України; її збирання та наукове описування; кодикографія; бібліографія; археографічна та бібліографічна діяльність.

Владимир ОМЕЛЬЧУК

**Новое издание из истории становления кодикографии
и библиографии старопечатных книг Украины**

Рассматривается монографическое издание, которое впервые комплексно представляет общее состояние коллекционных рукописных и книжных фондов библиотек и музеев в Украине во второй половине XIX – 30-х годах XX ст.; формирование и деятельность научных центров по изучению истории книги в Украине в период, когда археографическая деятельность достигла наивысшего уровня своего развития.

Ключевые слова: рукописно-книжное наследство Украины; ее собирание и научное описывание; кодикография; библиография; археографическая и библиографическая деятельность.

Volodymyr OMELCHUK

**The new edition on history of codicography
and bibliography formation in Ukraine**

The consideration of the monographic edition which for the first time represents in complex the general condition of collection hand-written and book funds of libraries and museums in Ukraine in the second half of XIX–30-th years of XX century, the formation and activity of scientific centres on studying book history in Ukraine at the period of the highest level of the archaeographic activity development.

Keywords: hand-written book heritage of Ukraine; its collecting and scientific description; codicography; bibliography; archaeographic and bibliographic activity.